

Naše slike.

K. Šteibenova slika Abraham daruje Izaka (na str. 457.) je ilustracija k spisu Petra Žmitka o ruskem slikarstvu. Slikarja K. Šteibena navaja naš spis na strani 92 letošnjega letnika. V prihodnjih številkah bomo prinesli še več lepih slik, ki se nanašajo na imenovani spis. — Čevljar. Risal Anton Koželj. (Str. 481.) Ali vam ni všeč ta čevljar v svoji delavnici? Le dobro ga pogledajte! Morda vam ni to baš slavni Hans Sachs, a duhovit mož je vsekako in iz oči mu odseva nekaj politiški genij. Kadar pride naš čevljar v družbo mož, gotovo ni brez vpliva njegova beseda!

Akvileja.

Lani je minulo enajst sto let, kar je umrl veliki oglejski patriarh sv. Pavlin. Letos šele se je spomin na ta dogodek bolj slovesno obhajal v Ogleju. Te slavnosti v Ogleju, v stari prestolnici sv. Mohorja, nam zbujajo spomine na veličastno mesto, odkoder je tudi nam zasijala luč svete vere.

Res je, da je krščanstvo prihajalo po treh potih med Slovence, namreč od vzhoda, s severa iz Solnograda in z juga od Akvileje. Od l. 811. pa so bili skoro vsi Slovenci v oglejski nadškofiji združeni in so ostali tako več vekov, dokler se ni oglejska nadškofija in tudi škofija do cela izpremenila.

Ker Slovenci letos posebno mnogoštevilno obiskujejo starodavno Akvilejo, oglejmo si vsaj nekoliko zgodovino slavne prestolnice sv. Mohorja.

Ime Oglej je izbrušeno iz latinske Aquileia. Nemci imenujejo mesto Aglar. Akvilejo so ustanovili l. 181. Rimljani v deželi Karnov, da bi imeli trdnjavo proti zunanjim sovražnikom svoje države. Akvileja jim je bila „ključ Italije“. Taborišče je bilo v začetku seveda majhno, pa je vedno rastlo. Kmalu se je naselilo naokrog mnogo ljudi in Akvileja ni bila več samo trdnjava, ampak obširno trgovinsko mesto, kjer se je pretakal promet s severa in vzhoda proti Italiji. Iz Akvileje so prihajali Rimljani, ko so premagovali Japode, Dalmate, Panonce in Noričane. Cesar Avgust in Tiberij sta začasno celo stolovala v Akvileji. Meja rimskega cesarstva se je polagoma oddaljevala od Akvileje in se preselila k Donavi, zato je Akvileja napredovala v teh mirnih časih tako, da so jo šeli

za prvo mesto za Rimom. V 2. stoletju po Kr. je doživela vrhunec svojega razvoja. V tretjem in četrtem veku je bila radi vednih vladarskih preprirov zopet važna vojaška postojanka.

Mesto je ležalo ob Natisu in je bilo tudi s cesto zvezano z morjem. Prekopi so odvajali vlago v reko in morje, zato je bilo podnebje še dokaj zdravo. V mestu so bili lepi templji; bogastvo so dokazovala razna javna poslopja. Veliko je bilo skladišče za žito; tudi tvornice za vojaške in mornarske obleke, za orožje je imela Akvileja; tu so kovali denar, barvali škrlat, delali ladje, žgali opeko in izdelovali celo

Risal M. Jama.

Baptisterij v Ogleju.

mozaike. Toliko tvornic je zahtevalo seveda mnogo delavcev. Ti delavci so bili združeni v razna društva, v zadruge in ceh. Cehov je bilo petintrideset. V okolici je cvetelo poljedelstvo poleg konjereje.

Žalostne dni je doživela Akvileja v V. in VI. stoletju. L. 401. jo je oblegal Alarih, toda brezuspešno. Atila jo je pa premagal, poplenil in požgal. Polagoma se je zopet dvignila iz razvalin, dokler je niso Longobardi, prihajajoč v Italijo l. 569, uničili. Ljudje

so se umaknili na Grad (Grado) in mesto imenovali Novo Akvilejo. Tako je izginila rimska Akvileja. Na njenih razvalinah je pa zrastle nova krščanska Akvileja.

Legenda pripoveduje, da je prišel v Akvilejo oznanjevat sv. evangelij že l. 46. po Kr. sv. evangelist Marka. Ko je odšel, je zapustil kot naslednika svetega Hermagora (Mohorja) Akvilejčana. Odslej se je krščanstvo polagoma širilo in krepilo po mestu in po okolici. Častitljiva starost mesta je dajala akvilejski cerkvi veliko važnost. Njeni škofje so se kmalu imenovali nadškofje in od Pavlina I. (569.) celó patriarhi. Ko so pa patriarhi radi longobardskih vpadov prebivali na Gradu, se je pričel žalosten razpor. Prišlo je celó do razkola. Imeli so po dva patriarha, v Akvileji in na Gradu. Patriarh z Grada se je l. 1482. preselil v Benetke.

Moč akvilejskih patriarhov je rastla. Sedemnajst škofij jim je bilo podložnih. Njihova cerkvena oblast je segala na severu do Drave. Polagoma so si pridobili patriarhi velika posestva in so bili tudi posvetni gospodarji mnogim pokrajinam, celo na Kranjskem, zlasti od l. 1040. Od l. 1028. dalje so kovali tudi svoj denar.

Akvilejski patriarhi pa niso stanovali vedno v Akvileji, marveč tudi po drugih krajih. Od l. 617. so prebivali v dobro utrjenem korminskem Gradu. Ko so pa Longobardi uredili svojo državo, je patriarh stanoval v njihovi prestolnici v Čedadu (Cividale), dokler se ni Popon (1019—1042) zopet preselil v Akvilejo (l. 1027.) in jo iznova povzdignil. Kapitel je štel tedaj 50 kanonikov. L. 1236. se je preselil patriarh v Videm (Udine), kjer so bivali tudi nasledniki do l. 1751, ko je ta čast izumrla. To leto so namreč ustanovili dve nadškofiji v Vidmu in v Gorici, za Italijo in za Avstrijo po eno, s tem pa uničili akvilejsko škofijo. Mesto je vedno bolj pojemale. Obrežni nasipi pretokov so se vdirali, nihče jih ni popravljaj, voda ni odtekala; svet je postajal močviren; poleti je nezdrava para kužila zrak in podila ljudi, ki so kaj več imeli, v zdravejše kraje. Ubožčki so ostali doma in blede hiral za mrzlico. L. 1490. sta Nediža in Ter (Torre) obrnila svoj tek proti vzhodu in se združila s Sočo. Stari Natiso je izgubil znatno množino vode. Radi tega ladje niso mogle nič več do Akvileje.

Akvileja je sedaj majhno mesto in šteje le še 938 prebivavcev, ki skromno živé ob ribištvu in ob izkopavanju starin. Za starinoslovce je mesto še vedno znamenito. Kjerkoli kopljejo, zasledé starine. Samo napisnih plošč so izkopali že nad 1200.

V Akvileji se je poročil cesar Konstantin Veliki, ki je podaril krščanstvu svobodo. Škof Fortunatianus Africanus (347—369) je zidal prvo prestolnico, ki je pa izginila skoro popolnoma s površja zemlje radi navalov raznih divjih narodov. Popon (1019—1042) je sezidal sedanjo stolnico, zvonik in patriarški dvorec. Potres l. 1348. je hudo poškodoval zlasti cerkev. Po-

pravil jo je Markwart (1365—1381). Od prvotne cerkve so ohranjeni le posamezni deli, recimo glavna apsida, prečna ladja, večji del ladje, ki se drži prečne, in krstilnica. Popon je podaljšal ladjo in jo potegnil med preddvorje, napravil stranske apside in stebre s kapiteli. Ta stolnica je bila posvečena l. 1031. Po potresu l. 1348. so popravili stene v višavi, okna, zadnje stebre na vzhodu in zahodu, arkadne loke itd. Kardinal Dominik Grimani (1497—1517) je postavil veliki oltar in oltar sv. Rešnjega Telesa. Zadnje važnejše poprave so se vršile l. 1876. Cerkev je 65 $\frac{1}{2}$ m dolga, 29 $\frac{1}{2}$ m široka, 22 35 m visoka; prečna ladja je 42-65 m dolga. Te številke dokazujejo, da je akvilejska cerkev dokaj večja kakor katerakoli na Kranjskem, saj ima najdaljša kranjska cerkev (Zatičina) le 60 m v dolžini. Stolp akvilejski so po obliki posnemali po vsem Krasu do najnovejšega časa.

Akvileja je izgubila svojo veličino, svoje bogastvo in moč; iznebila se je svoje slave kot trdnjava proti sovražnikom, kot trgovinsko mesto in kot patriarška prestolnica; svojega zgodovinskega pomena pa ne bo izgubila nikdar. V. St.

† **Dr. Kosto knez Vojnović - Užički.** Dne 20. maja je umrl v Dubrovniku v krogu svojih domačih dr. Kosto knez Vojnović - Užički, eden najslavnejših hrvaških veljakov zadnjega veka. S svojim prikupnim, čistim in plemenitim značajem, s temeljito izobraženostjo in znanostjo in z navdušenim katoliškim prepričanjem in življenjem si je obdal glavo z gloriolo, ki bo dičila za vselej tega moža - vzornika. — Rojen je bil v Ercegnovem l. 1832. v Dubrovniku. Posvetil se je pravosodnim študijam, prišel je l. 1858. v Spljet, kjer je hitro zaslovel kot izvrsten odvetnik. Glas mu je bil poln in zvonk, prepričanje živo, navdušenje silno, vsaka beseda je kazala srce polno življenja in globokega naziranja. V najtežavnih razmerah je zbiral v Spljetu hrvaške rodoljube okrog sebe v čitalnici, v „kuli hrvaške misli“, kakor jo je nazival Vojnović, ter jih navduševal za svete narodne borbe. Bil je tudi poslanec v dalmatinskem deželnem zboru, kjer si je hitro priboril glas enega najboljših parlamentarcev. — L. 1874. se je otvorilo hrvaško vseučilišče v Zagrebu in Vojnović je bil imenovan profesorjem meščanskega prava. L. 1877. je bil rektor vseučilišča in takrat je v svojem nastopnem govoru podal gledé vzgoje nekaj misli, ki so vredne, da jih tudi v našem listu otmemo pozabnosti. — Dandanes se kaže, dejal je, teženje v učenih zavodih po tem, da se pouk loči od vzgoje ter da se šoli prepušča samo pouk. Ta nazor ne sloni na pravem poznavanju človeka, zato ne dosega svojega namena. Človeka ne moreš razpoloviti, ne moreš ga secirati kakor anatom. Ako ga poučuješ, ga vzgajaš, ako tudi nočeš. Vzgoja je harmonično razvijanje vseh moči za konečni namen človekov. Ko-